

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Рада молодих учених Університету Ушинського

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

25 квітня 2025 року

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

Одеса

УДК 930.2 + 930.85 + 94
I-90

DOI: <https://doi.org/10.24195/978-617-7790-55-5-2025>

*Рекомендовано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №17 від 26 червня 2025 р.)*

Рецензенти:

Гончарук Т. Г. – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Атаманюк З. М. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих І-90 учених : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. 117 с.

ISBN 978-617-7790-55-5

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої дослідженню наступних концептуальних питань сучасної історичної науки: методологія та історіографія історичних досліджень, головні аспекти розвитку суспільств Стародавнього світу та Середніх віків, проблеми Нової та Новітньої історії, концепт історичної пам'яті в умовах війни, історія міжнародних відносин, історія військової справи.

Матеріали, подані у збірнику будуть корисними для науковців, освітян та всіх хто прагне вдосконалити освітній процес та сприяти розвитку сучасної історичної науки.

УДК 930.2 + 930.85 + 94

Зміст

Методологія та історіографія історичних досліджень

Вербицький М.О. The origins of the cultural crisis of the 20th century and its civilizational dimension	6
Ковальський С. В. Концепція фронтиру Ф. Дж. Тернера в контексті цивілізаційної теорії	10
Окорокова В. В. Fundamentals of the phenomenological approach in the methodology of historiography	14

Головні аспекти розвитку суспільств

Стародавнього світу та Середніх віків

Добролюбська Ю. А. Шерефеддін Сабункуоглу та розвиток хірургії османської доби	19
Жимолостнова В. В. Передача і адаптація візантійських культурно-освітянських традицій у халіфатах Близького Сходу	24
Курик Н.С. Медицина цивілізації Майя: віра, лікарські рослини та магічні практики	30

Проблеми Нової та Новітньої історії

Бессонов Р. О. Археологічна діяльність Т. Е. Лоуренса на Близькому Сході	35
Варкан Н. С. Значення діяльності Індіри Ганді у розвитку економіки Індії	44
Половенко Н. А. Історія освіти пуритан США в епоху Нового часу	49

3. Fromkin D. A Peace to End all Peace. An Owl Book Henry Holt and Company. New York. 567 p.
4. Howell G. Gertrude Bell: Queen of the Desert, Shaper of Nations. Farrar, Straus and Giroux New York. 2008. 532 p.
5. Tabachnick S. Lawrence of Arabia as Archaeologist. 2018. URL: <https://www.biblicalarchaeology.org/daily/archaeology-today/archaeologists-biblical-scholars-works/lawrence-of-arabia-as-archaeologist/>
6. Lukitz L. A Quest in the Middle East: Gertrude Bell and the Making of Modern Iraq. I.B. Tauris. London. 2006. 328 p.
7. Mack J. A Prince of Our Disorder: The Life of T. E. Lawrence. 1976. 561 p.
8. "Sir Leonard Woolley". *Encyclopaedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Leonard-Woolley>
9. "T. E. Lawrence to Dick Knowles". *T. E. Lawrence Studies*. URL: https://web.archive.org/web/20120211151322/http://telawrence.net/telawrencenet/letters/1927/271207_d_knowles.htm
10. Wallach J. Desert queen : the extraordinary life of Gertrude Bell, adventurer, adviser to kings, ally of Lawrence of Arabia. Anchor Books. New York. 2005. 468 p.
11. Wilson J.. Lawrence of Arabia: The Authorised Biography of T. E. Lawrence. 1989. 1186 p.
12. Woolley L. As I Seem to Remember. London. Allen and Unwin. 1962. 118 p.
13. Woolley L., Lawrence T.E. Carchemish: Report on Excavations at Djerablus on Behalf of British Museum. 3 vols. Part II. Introduction / D. G. Hogarth. London: British Museum. 1914. 103 p.
14. Woolley L., Lawrence T. The Wilderness of Zin. Palestine Exploration Fund. London. 1915. 285 p.

Варкан Н. С.

Значення діяльності Індіри Ганді

у розвитку економіки Індії

Дослідження економічної політики та реформ Індіри Ганді залишається актуальним у контексті сучасного розвитку Індії як однієї з найбільших економік світу. Аналіз методів та підходів, які використовувала перша жінка-прем'єр-міністр Індії для подолання економічних викликів у період з 1966 по 1984 роки,

дозволяє краще зрозуміти особливості індійської моделі економічного розвитку. Актуальність теми полягає також у необхідності осмислення внеску Індіри Ганді у створення фундаменту сучасної індійської економіки, зокрема таких її аспектів, як державне регулювання, боротьба з бідністю, розвиток сільського господарства та промисловості. Досвід економічних перетворень, здійснених під керівництвом Індіри Ганді, може бути корисним для розуміння сучасних процесів економічної трансформації в країнах, що розвиваються.

Значення діяльності Індіри Ганді в розвитку економіки Індії є об'єктом досліджень багатьох як індійських, так і міжнародних науковців. Д. Кумар відзначає, що економічна політика Індіри Ганді була логічним продовженням курсу її батька, Джавахарлала Неру, але з більшим акцентом на соціальну справедливість та боротьбу з бідністю [2, с. 48]. Інший дослідник А. Шарма аргументує, що саме особисті переконання Індіри Ганді щодо соціальної справедливості та економічної самостійності значною мірою визначили напрямок економічного розвитку Індії у цей період [4]. Ф. Франкель підкреслює, що економічна політика Індіри Ганді була сформована під впливом складного переплетіння політичних, соціальних та економічних факторів, і її оцінка потребує комплексного підходу, що враховує специфічний історичний контекст 1960-70-х років [1].

Критичний аналіз економічної політики Індіри Ганді представлений у роботі П. Премчанду [3]. Автор досліджує як позитивні, так і негативні наслідки її економічних реформ, зокрема, звертає увагу на проблеми, пов'язані з надмірним державним регулюванням економіки та бюрократизацією процесів прийняття економічних рішень. Учений наголошує, що, попри значні соціальні досягнення, економічна модель Індіри Ганді не забезпечила достатніх темпів економічного зростання для вирішення фундаментальних проблем індійської економіки [3, с. 6].

Враховуючи неоднозначність у визначенні політики уряду І. Ганді в сфері економіки розглянемо реформування даного сектору за наступними напрямками:

1. "Зелена революція" під керівництвом Індіри Ганді трансформувала аграрний сектор Індії та забезпечила продовольчу безпеку країни. Ця теза підтверджується значним зростанням виробництва зернових культур в Індії під час правління Індіри Ганді. Впровадження високоврожайних сортів пшениці та рису, розширення іригації, застосування хімічних добрив та механізація сільського господарства дозволили Індії подолати хронічну залежність від імпорту продовольства. Завдяки "Зеленій революції" країна змогла створити значні продовольчі запаси, які захистили її від наслідків посух та неврожаїв у наступні десятиліття. Індіра Ганді особисто контролювала реалізацію програми, залучаючи міжнародних експертів та забезпечуючи державну підтримку фермерам для впровадження нових технологій. Хоча "Зелена революція" мала свої недоліки, зокрема соціальну нерівність та екологічні проблеми, вона стала фундаментом для стабільного розвитку сільського господарства Індії.

2. Націоналізація банків та інших ключових секторів економіки за Індіри Ганді сприяла більш рівномірному розподілу економічних ресурсів і розширенню доступу до фінансових послуг. Рішення Індіри Ганді націоналізувати 14 найбільших комерційних банків у 1969 році мало революційний вплив на фінансову систему Індії. До націоналізації банківські установи переважно обслуговували великий бізнес та заможних клієнтів у міських районах. Націоналізація змінила пріоритети банківської системи, спрямувавши кредитні ресурси на розвиток сільського господарства, малого бізнесу та пріоритетних секторів економіки. Підтвердженням цієї тези є стрімке зростання кількості банківських відділень у сільській місцевості та збільшення частки сільськогосподарських кредитів у загальному кредитному портфелі банків. Націоналізація стала потужним інструментом реалізації державної економічної політики, спрямованої на зменшення регіональних диспропорцій та

соціальної нерівності. Незважаючи на проблеми з ефективністю націоналізованих банків, цей крок сприяв демократизації фінансової системи та став важливим чинником економічної стабільності.

3. Економічна політика Індіри Ганді заклала фундамент для подальшого розвитку Індії як індустріальної держави, хоча надмірне державне регулювання стримувало потенціал зростання економіки. Під керівництвом Індіри Ганді було значно розширено державний сектор промисловості та створено нові галузі виробництва, які забезпечили технологічну самостійність країни. Інвестиції в енергетику, металургію, машинобудування та інші галузі важкої промисловості створили виробничу базу, необхідну для подальшого економічного розвитку. Водночас, система жорсткого ліцензування ("License Raj") та обмеження приватного підприємництва призвели до неефективності та низьких темпів економічного зростання. Ця теза підтверджується тим, що після лібералізації економіки в 1990-х роках Індія змогла досягти значно вищих темпів зростання, спираючись на промислову інфраструктуру, створену за часів Індіри Ганді. Її економічна політика була відповіддю на виклики свого часу, але потребувала модернізації відповідно до нових глобальних реалій.

4. Програми боротьби з бідністю, започатковані Індірою Ганді, заклали основи сучасної системи соціального захисту в Індії, хоча не змогли повністю вирішити проблему масової бідності. Політика "гаріб хатао" (ліквідації бідності) стала центральним елементом економічного курсу Індіри Ганді. В рамках цієї політики було запроваджено численні програми соціального захисту та економічного розвитку для найуразливіших верств населення. Інтегрована програма розвитку сільських територій, схеми створення робочих місць, субсидії на продовольство та інші заходи сприяли зниженню рівня бідності. Хоча ці програми страждали від корупції та неефективності, вони заклали інституційні основи для сучасної системи соціального захисту в Індії. Досвід цих програм був використаний при розробці більш ефективних механізмів боротьби з бідністю в

наступні десятиліття. Індіра Ганді першою серед індійських лідерів зробила подолання бідності центральним пунктом політичного порядку денного, що змінило підхід до економічного розвитку країни.

5. Економічна політика Індіри Ганді була спрямована на досягнення економічної самостійності (свадеші) та зменшення залежності від іноземної допомоги, що створило умови для сучасного економічного зростання Індії. Прагнення до економічної самостійності було важливим елементом економічної політики Індіри Ганді. Вона продовжила курс свого батька, Джавахарлала Неру, на розвиток власної промислової бази та зменшення залежності від імпорту. "Зелена революція" зменшила залежність від імпорту продовольства, розвиток атомної енергетики та нафтогазового сектору сприяв енергетичній безпеці, а інвестиції в науку і технології створили основу для технологічної самостійності. Індіра Ганді також диверсифікувала міжнародні економічні зв'язки Індії, розширивши співпрацю з СРСР та іншими країнами, щоб уникнути надмірної залежності від будь-якого одного економічного партнера. Хоча її методи досягнення економічної самостійності часто були надто протекціоністськими, вони забезпечили Індії економічний суверенітет, необхідний для проведення самостійної економічної політики відповідно до національних інтересів. Ця спадщина економічної самостійності залишається важливою для сучасної Індії, навіть в умовах глобалізації.

Таким чином, проведений аналіз зазначеного питання показує, що економічна політика уряду Індіри Ганді відіграла важливу роль для подальшого розвитку економіки Індії, просуваючи політику самозабезпечення та розвитку промисловості, а також реалізуючи програми як "Зелена революція", спрямовану на підвищення виробництва продовольства. Вона також сприяла зростанню малого та середнього бізнесу, знижуючи залежність від іноземного імпорту. Націоналізація банків та деякі інші заходи, вжиті її урядом, також вплинули на економічний ландшафт сучасної Індії.

Література

1. Frankel F. India's Political Economy: The Gradual Revolution (1947-2004)
Oxford: Oxford University Press, 2015. 819 p. URL:
https://books.google.com.ua/books/about/India_s_Political_Economy_1947_2004.html?id=O9bsAAAAMAAJ&redir_esc=y
2. Kumar D. The Cambridge Economic History of India. Volume 2: 1947-2000. New Delhi: Oxford University Press, 2008. 1047 p.
<https://tehattagovtcollege.ac.in/Pdf/Resources/History/Online-learning/PDF-Book/INDIAN%20HISTORY%.1751-c.1970-Kumar,%20Dharma.pdf>
3. Premchandu G. G. Green revolution in india a review of socio economic and political consequences. *Historicity research Journal*. 2023. Vol. 9. Issue 9. Pp. 1-6.
4. Sharma A. Poverty and Inequality in India in the Post Reform Period: A Critical Review. 2019. URL:
https://www.researchgate.net/publication/336279136_Poverty_and_Inequality_in_India_in_the_Post_Reform_Period_A_Critical_Review

Половенко Н. А.

Історія освіти пуритан США в епоху Нового часу

Якщо розглядати історію Нового часу, то цей історичний період був насичений різними подіями, це і епоха Відродження або на французький манер «Renaissance», яка подарувала відомих діячів мистецтва та науки, філософії, а також зародила нові сили у літературі та мистецтві, і крім того з її концепції вийшов новий культурно-інтелектуальний рух-Гуманізм. У цей період відбувався суспільно-релігійний рух-Реформація, основна мета якого протистояти догматам католицької церкви, цей рух був націлений на боротьбу з католицькою церквою та владою папи римського, як вважали очільники цього руху, церква відійшла від первородних канонів, внаслідок цього конфлікту церква розділилася на ряд нових течій і отримала назву Протестантизм. Ці всі чинники в подальшому вплинуть на створення американської освіти.

Наукове видання

**«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

м. Одеса, 25 квітня 2025 р.